TRÆNING AF SOCIALE OG KROPSLIGE KOMPETENCER MED INDSKOLINGSELEVER

Et samarbejde mellem teaterhuset Filuren og Sødalskolen

Scenekunst ind i Den Åbne Skole: Evalueringsrapport 8

Evalueringsrapport 8:

"Scenekunst ind i Den Åbne Skole"

- Et projekt mellem Teaterhuset Filuren, Opgang 2, Limfjordsteatret og en række partnerskoler

Evaluator og tekst: Susanne Hjelm Pedersen
Foto: Benjamin Pomerleau

Projektet er støttet af

midt regionmidtjylland

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. FORORD 4
1.1 Kontekst 4

2. INDLEDNING 5
2.1 Formål 5
2.2 Baggrund for casen 6
2.3 Resumé af evalueringens konklusioner 7

3. EVALUERINGENS DESIGN 9
3.1 Metode og evalueringsspørgsmål 9
3.2 Empiri og fremgangsmåde 11

4. EVALUERINGENS FOKUSPUNKTER 12
4.1 Forløbets aktiviteter 12
4.2 At opleve glæde ved kropslig udøvelse og bevægelse 13
4.3 At demonstrere evne til at aflæse andres kropslige udtryk 14
4.4 Kropslig bevidsthed og forståelse i interaktion med omverdenen 15

5. BI-EFFEKTER OG CENTRALE OBSERVATIONER 19
5.1 Forventningsafstemning omkring begrebet kreativ dans 19
5.2 Alternativer til sikring af ro og opmærksomhed 19
5.3 Betydningen af gentagelse og italesættelse 19
5.4 Hvordan gøre visningen produktiv for forløbets mål? 20
5.5 Tidsudnyttelse 20
5.6 Forløbet står for sig selv 20

6. KONKLUSION 21
6.1 Projektet 21
6.2 Casen i forhold til Relationsrummet 22

1. FORORD

1.1 KONTEKST

1.1.1 Projektet "Scenekunst ind i Den Åbne Skole"

De tre projektpartnere *Opgang2, Limfjordsteatret* og *Teaterhuset Filuren* gennemfører i projektårene 2014/15-2016/17 udviklingsarbejde, der vil undersøge og kvalificere øvelsen; at bringe scenekunsten ind i skolen og skolen ind i scenekunsten.[1] Alle projektets aktiviteter realiseres i samarbejde med skoler i de tre projektpartneres opland.

Det overordnede formål for projektet er at styrke og åbne op for nye samarbejdsformer mellem skoler og professionelle teatre. Via disse samarbejder vil man udvikle og opdatere såvel skolernes som teatrenes viden om og tilgang til brugen af scenekunst i skolen.

Projektet er støttet af *Region Midtjylland, Regional Udvikling*.

1.1.2 Evalueringen

Projektet *Scenekunst ind i Den Åbne Skole* evalueres undervejs og ved afslutningen af projektet.[2] Det foregår som en dobbelt proces: Dels som afrapporteringer, der foregår løbende og varetages af partnerteatrene selv og som med mellemrum sendes til *Region Midtjylland*, og dels som en mere indholdsmæssig og formativ evaluering, der søger at indfange de dramapædagogiske bidrag til undervisningen i skolerne, som teaterprojekterne udvikler.

Nærværende rapport er en undersøgelse af en udvalgt teateraktivitet og indgår som en delrapport i sidstnævnte evalueringsdel.

1 Frem til 1.3.2016 medvirkede *Syddjurs Egnsteater* også – deres projekter videreføres nu delvist af *Teaterhuset Filuren*.

2 Se projektbeskrivelsen i kontrakten mellem *Regional Udvikling, Region Midtjylland* og de involverede teatre: "Projektkontrakt" (journal nr. 1-26-4-15)

2. INDLEDNING

2.1 FORMÅL

Nærværende rapports formål er at evaluere et teaterforløb med to 2. klasser på *Sødalskolen* i Aarhusforstaden Brabrand for at undersøge, hvorvidt eleverne via forløbet opnår udvalgte mål.

Projektet *Scenekunst ind i Den Åbne Skoles* overordnede formål hedder: "ved at undersøge teaterkunstens og dramapædagogikkens innovative potentiale i samarbejde med folkeskolens undervisningsmål vil [man] udvikle ny viden, nye kompetencer, nye erfaringer, nye produkter og nye udviklingsværktøjer til brug i undervisningssammenhænge med børn og unge".[3]

Denne delevaluering af et udvalgt forløb konkretiserer den overordnede målsætning. Den undersøger således, om de erfaringer og det produkt, man udbyder i dette specifikke casestudie, producerer de resultater i forhold til børnenes læringsudbytte, man fra projektets side regner med, de gør, og dermed kan sige, der er udviklet ny viden og nye kompetencer. Derudover vil evalueringen sammenholde casen med optikken "Relationsrummet" med henblik på at kvalificere denne yderligere.[4]

Det bør for denne case tilføjes, at det af hensyn til evalueringen og projektets tidsramme er en atypisk case (mht. til kontekst), der evalueres. Det vil selvfølgelig påvirke evalueringens konklusioner.

3 Kontrakt med *Region Midtjylland* (journal nr. 1-26-4-15), side 3.

4 Se evalueringsrapport 1 i projektet: *Fem optikker – et afsæt for evaluering og en kondensering af et værktøj.*

2.2 BAGGRUND FOR CASEN

I de følgende afsnit opridses konteksten for casen kort, da evalueringen antager, denne har direkte betydning for, om forløbets virkninger træder i kraft.

2.2.1 Skolen og teatret

Forløbet var et samarbejde mellem *Teaterhuset Filuren* og *Søndalskolen*. *Søndalskolen* deltager som partnerskole i projektet "Scenekunst ind i Den Åbne Skole" og har derfor valgt at samarbejde med teatret omkring udviklingen af op til flere dramapædagogiske aktiviteter. Skolen og teatret har arbejdet sammen i omkring tre år med særligt fokus på indskolingen og modtagerklasser og dermed med særligt blik for socialisering. I konteksten af evalueringen bør det derfor tilføjes, at arbejdet med socialisering selvfølgelig ikke kun finder sted i dette ene forløb, men i samspil med den resterende undervisning og læring. Implikationerne af dette ifht. evalueringen redegøres der nærmere for i kapitel 3.1.

I den pågældende periode, hvor casen fandt sted, var samarbejdet præget af et lederskifte, og evaluator oplevede samtidig, at kommunikation og koordination mellem ledelse og lærere - og dermed også til teatret - ikke altid fungerede optimalt.

Tilknyttet skolen er blandet andet to SFO'er og en række ungdomsklubber, og skolen spænder således bredt aktivitetsmæssigt. 67 procent af skolens elever havde i skoleåret 2014/2015 dansk som andetsprog, hvilket indikerer, at det er en skole med mange forskellige kulturelle normer og antagelser og dermed en mindre homogen tilgang hos eleverne til læring, leg osv.[5] Det er en vigtig del af konteksten netop i forløb som denne case, der særligt arbejder med socialisering, fællesskab og interaktion børnene imellem.

5 http://soedalskolen.skoleporten.dk/sp/file/9a535300-378e-4aa2-b0d6-2b30d0a87ed6, side 3.

2.2.2 Forløbet

Forløbet *Krop, fællesskab og samarbejde* har *Teaterhuset Filuren* tidligere gennemført på skolen. Denne gang var de fulgte forløb dog på nye klassetrin og med både nye elever og lærere. Det vil sige, at selvom forløbet i sin grundform havde været gennemført tidligere af samme danseformidler, var de forløb, der undersøges i denne rapport, i en ny kontekst. Foruden danseformidleren medvirkede en-to lærere fra skolen i alle lektioner. Ofte var disse dog vikarer eller pædagogiske assistenter, der var i praktik, fremfor klassens egne lærere, selvom en del af aftalen med teatret var, at det var klassernes faste lærere, der skulle deltage.

Forløbet var planlagt til at foregå over seks gange af 45 minutters varighed i foråret 2017. En enkelt af de seks gange blev dog aflyst efter forløbets start på grund af en temadag på skolen. Dertil kom en dag, hvor klasserne havde mulighed for at afholde en visning for familie og andre interesserede - en visning, som ikke var endeligt aftalt mellem skole og teater og dermed heller ikke taget særligt hensyn til i forløbets planlægning og dermed også i evalueringens fokuspunkter.

Selve lektionerne blev afholdt i en separat bygning, som til daglig huser en SFO. Denne omstændighed er udtryk for en løbende forhandling med skolen - den nværende form mener danseformidleren virker godt for eleverne. Omvendt mener hun også, at det for lærerne kan virke som en faktor, der gør forløbet mere afkoblet fra hverdagen.

Det er klart, at disse omstændigheder og de organisatoriske udfordringer ifht. lederskifte har påvirket forløbet og dettes resultater.

Evaluator fulgte to udgaver af forløbet i to forskellige 2. klasser.

2.3 RESUMÉ AF EVALUERINGENS KONKLUSIONER

Evalueringens konklusioner har i casens tilfælde begrænset værdi, eftersom empirien har været mangelfuld. På trods af dette, fremsættes her konklusioner og anbefalinger.

Evalueringen konkluderer, at eleverne oplever glæde ved kropslig udøvelse og bevægelse i forløbet. Dertil kommer, at eleverne bredt set viser tegn på at enten at være i stand til eller at være på vej til at kunne udvise kropslig bevidsthed og forståelse i deres interaktion med omverdenen. Videre demonstrerer eleverne evne til at aflæse andres kropslige udtryk, omend øvelserne, der skulle sikre dette, havde et mindre omfang end planlagt, og det derfor må formodes, at målopnåelsen kunne have været styrket. Til gengæld kan det ikke påvises, at forløbet medvirker til et bedre socialt miljø i klassen på grund af den begrænsede empiri.

Det er således evaluators opfattelse, at programteorien ikke entydigt og fuldt ud kan bestyrkes i alle aspekter på baggrund af evalueringen. Med hensyn til konteksten for casen (se kapitel 2.1 og 2.2) og omstændighederne omkring empiri (afsnit 3) er dette dog forventeligt.

På trods af forløbet altså ikke til fulde producerer de resultater, man fra projektets side regner med det gør, kan det alligevel hævdes, der er udviklet ny viden og nye kompetencer omkring det relationelle arbejde med målgruppen, der kan bruges fremadrettet.

2.3.1 Anbefalinger

Til videre udvikling af forløbet anbefales det, at:

- det fortsat prioriteres at arbejde med gentagelser og italesættelse af forløbets aktiviteter for at øge chancen for, at alle elever byder ind og derved øge læringspotentialet og styrke alle elevers glæde ved at deltage samt fremme en positiv indstilling.

- det overvejes, om det ville være ønskeligt at bruge et andet begreb end dans og omtale forløbets aktiviteter anderledes.

- der eksperimenteres med, hvordan man kan øge særligt drengenes opmærksomhedsspænd, styrke opmærksomheden samt bringe dem til ro via alternative metoder og dermed få tid til forløbets øvelser samt skabe glæde og engagement.

- det udforskes, hvordan man sikrer, at der er tid til alle forløbets aktiviteter, og sandsynligheden for at opnå den tiltænkte effekt derved styrkes. For eksempel ved at sætte tid af til praktiske og organisatoriske aspekter uden for selve lektionerne og udvikle en visningsform, hvor både visning og forberedelse til denne understøtter forløbets mål.

- det overvejes, om en tættere forbindelse til og inkorporering af forløbet i elevernes daglige skoledag har en positiv effekt på forløbets kontinuitet og elevernes læring. En enkelt lærer og danseformidleren har allerede planlagt at afprøve dette ved blandt andet at ligge forløbet i egne klasselokaler.

3. EVALUERINGENS DESIGN

3.1 METODE OG EVALUERINGSSPØRGSMÅL

Evalueringens metode baserer sig på virkningsevaluering og forsøger derfor at undersøge både proces og effekt og derved forbinde indsats og virkning. Virkningsevaluering handler om at realitetsteste forestillinger om, hvordan en given indsats fungerer. Konkret sker dette ved at opstille en programteori, som danner udgangspunkt for evalueringen.

Virkningen af indsatsen formodes at variere alt efter, hvilken kontekst den iværksættes i og hvem, der deltager. Således er evalueringen lydhør for, hvad der virker for hvem under hvilke omstændigheder, og den er derfor kontekstuel. Dette betyder også, at evalueringen er åben for bi-effekter af indsatsen.

Evalueringens opstillede programteori tager sig således ud:

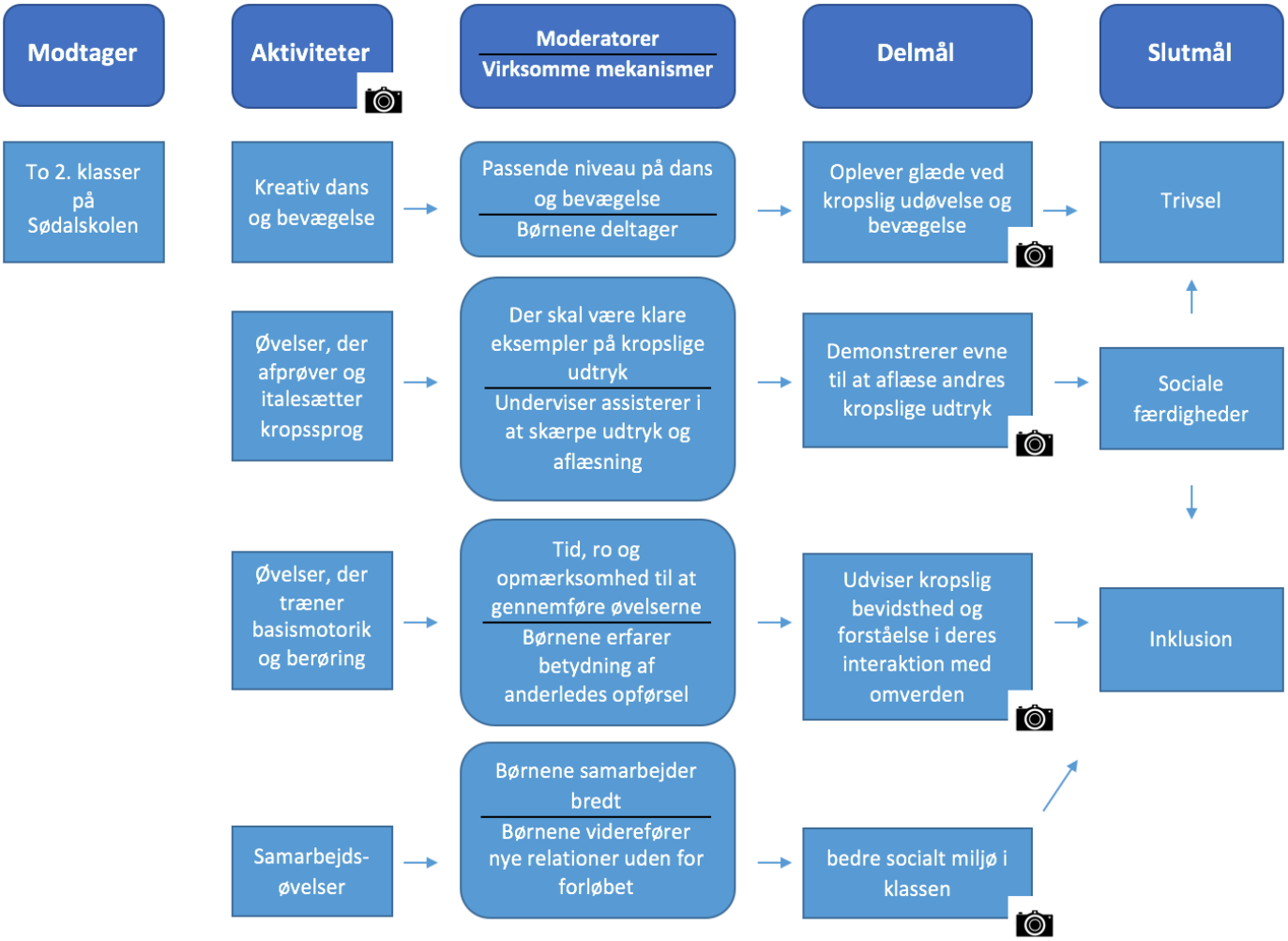

Programteorien bygger på interne dokumenter om forløbet i form af korte, skriftlige evalueringer af lignende, tidligere forløb på samme skole, oplysninger om forløbet fra diverse beskrivelser fra *Teaterhuset Filuren* samt skriftlig gennemgang af og oplysninger om forløbet fra danseformidleren. Dertil kommer oplysninger om forløbet og ønsker til fokuspunkter for evalueringen fra skriftlige og mundtlige samtaler med *Teaterhuset Filuren* samt danseformidleren. Yderligere er programteorien blevet jævnført med optikken "Relationsrummet", som aktiviteten er karakteriseret som

af teaterpartneren.

Styrende for udformningen af programteorien er evalueringens overordnede spørgsmål, som også har afgjort undersøgelsens fokus på programteoriens punkter (i illustrationen ovenfor er de markeret med et kameraikon). Evalueringens overordnede spørgsmål lyder således:

Medfører forløbet *Krop, fællesskab og samarbejde* i 2. klasse på *Sødalskolen* via sin metode, tilrettelæggelse og aktiviteter, der blandt andet består af kreativ dans og samarbejdsøvelser, at eleverne

- Udviser kropslig bevidsthed og forståelse i deres interaktion med omverden?
- Demonstrerer evne til at aflæse andres kropslige udtryk?
- Oplever glæde ved kropslig udøvelse og bevægelse?
- Får et bedre socialt miljø i klassen?

Undervejs i evalueringen blev det dog tydeligt, at spørgsmålet "Får et bedre socialt miljø i klassen?" og dermed delmålet "Bedre socialt miljø i klassen" var for simpelt. Således er det at skabe et socialt miljø i en klasse og dermed arbejde med socialisering langt mere komplekst og noget, der arbejdes på kontinuerligt og på tværs af forskellige fag. Delmålet ville derfor have været mere retvisende, hvis det havde udtrykt, at forløbet skulle *supplere* skolens øvrige arbejde med at skabe et bedre socialt miljø i klassen. Ydermere peger dette på specielle pædagogiske hensyn ifht. målgruppen indskolingen, som evaluator ikke har særlig erfaring eller viden indenfor, og derfor havde brug for viden om fra undervisere via indsamlet empiri. Denne empiri lykkedes det desværre ikke at indsamle i tilstrækkelig grad.

3.2 EMPIRI OG FREMGANGSMÅDE

Set fra evaluators perspektiv har samarbejdet med skolen omkring de planlægningsmæssige og organisatoriske aspekter af forløbet overordnet været udfordrende. Således blev en enkelt gang for eksempel aflyst med kort varsel, og en anden gang dukkede en af klasserne op på et andet tidspunkt end det angivne. Dertil kom, at klasserne ofte blev ledsaget af forskellige lærere (se kapitel 2.2), hvilket gav udfordringer i forhold til den planlagte empiriindsamling.

Evalueringens empiri består derfor hovedsageligt af observation af forløbet. Der blev observeret tre lektioner i hver klasse; seks i alt. I planlægningen blev det tilstræbt at fordele observationsgangene jævnt over hele forløbet, men på grund af førnævnte aflysning kom to af observationerne til at lægge tæt og til sidst i forløbet. Observator deltog ikke selv i forløbets aktiviteterne, men var synligt tilstede og blev introduceret for eleverne. For at forstyrre forløbet mindst muligt blev observationer registeret via pen og papir.

Herudover blev der udviklet et evalueringsdokument til klassernes lærere med evalueringsspørgsmålene og forslag til tegn på læring i håb om, at lærerne kunne fungere som supplerende observatører med ekstra indsigt i elevernes opførsel, kropslige evner, socialisering og sociale kultur. Desværre lod det sig i sidste ende kun gøre at få en enkelt kortfattet, skriftlig tilbagemelding (bl.a. på grund af de mange skiftende lærere). Dette har unægtelig givet mindre og foringet empiri at basere evalueringen på. Omend rapporten vil redegøre for iagttagelser og udlægge tolkninger, så har den mere begrænsede empiri selvfølgelig betydning for gyldigheden af evalueringens konklusioner.

Efterfølgende er observationer og den enkelte lærerbesvarelse blevet analyseret og kodet ud fra evalueringsspørgsmålene.

4. EVALUERINGENS FOKUSPUNKTER

4.1 FORLØBETS AKTIVITETER

En hovedpointe i antagelserne omkring forløbets effekter er, at disse muliggøres via forløbets specifikke aktiviteter. I dette tilfælde var programteoriens antagelser, at aktiviteterne, der skulle finde sted for at producere den forventede effekt, var:

- Kreativ dans og bevægelse
- Samarbejdsøvelser
- Øvelser, der træner basismotorik og berøring
- Øvelser, der afprøver og italesætter kropssprog

Via evalueringens observationer kan det slås fast, at forløbet både arbejdede indgående med kreativ dans og bevægelse samt samarbejdsøvelser. Derudover blev der også iagttaget øvelser, der afprøvede og italesatte kropssprog, og øvelser, der trænede basismotorik og berøring. Specielt den første gang i forløbet evaluator observerede, blev der i særlig høj grad prioriteret øvelser, der fokuserede på basismotorik, og berøring/ikke berøring. Ifølge danseformidleren var der da også i de sidste par lektioner færre øvelser, der træner basismotorik og berøring samt øvelser, der afprøver og italesætter kropssprog til fordel for samarbejdsøvelser. Denne prioritering blev foretaget med henblik på den visning, som skulle finde sted i forlængelse af forløbet og som var et ønske fra skolens side.

Aktiviterne, der skulle finde sted, var således alle tilstede i større eller mindre omfang forløbet igennem.

4.2 AT OPLEVE GLÆDE VED KROPSLIG UDØVELSE OG BEVÆGELSE

Et af evalueringens fokuspunkter er, hvorvidt forløbet forårsager, at eleverne oplever glæde ved kropslig udøvelse og bevægelse. Under observationerne var tegn på, at eleverne oplevede dette, blandt andet grin og smil. Dertil kom, at børnene ofte var ivrige efter at komme ind i lokalet og komme i gang med at bevæge sig. Særligt i relation til den fælles, motoriske opvarmning af klassen lod stort set alle elever til at være med – her var der f.eks. en del elever, der mere eller mindre bevidst talte med, når danseformidleren rytmisk benævnte den kropsdel, der blev bevæget, som for eksempel "fødder, fødder, fødder". Ligeledes var en øvelse, hvor eleverne skulle opføre sig som dyr, et moment hvor eleverne glade og med det samme gik i gang.

Enkelte elever viste dog modvilje mod at deltage i forløbets aktiviteter, og udtrykte at de for eksempel havde ondt et sted eller ikke havde lyst. De fleste af disse elever valgte dog før eller siden at deltage i aktiviteterne. En særlig aktivitet i denne forbindelse var små visninger af dansesekvenser skabt i grupper via aktiviteten *Dansebutik*. Her var der

flere tilfælde, hvor nogen i gruppen ikke havde lyst til at vise deres dansesekvens for de andre. Det var dog påfaldende, at særligt i den ene klasse var der flere elever, som efterspurgte, om de måtte vise mere, da timen nåede sin afslutning. Og da aktivteten blev gentaget i næste lektion, var der flere, der havde lyst til at vise deres dansesekvens, end det var tilfældet den første gang. Disse eksempler indikerer, at gentagelsen har en betydning for, om eleverne har lyst til at byde ind og dermed potentielt oplever glæde ved dans og bevægelse.

Flere gange i løbet af lektionerne skete det endvidere, at en eller flere elever (som oftest drenge) enten mere eller mindre bevidst modarbejdede, ikke beherskede eller ikke ønskede at deltage i danse- og bevægelsesaktiviteterne, hvilket ofte førte til irettesættelser fra danseformidleren og særligt lærerne. Det er muligt, at dette i disse øjeblikke har påvirket deres oplevelse af glæde ved kropslig udøvelse og bevægelse. Andre gange deltog de dog med stor glæde i de planlagte aktiviteter. Denne problematik vendes der tilbage til løbende i rapporten.

På baggrund af ovenstående konkluderet det, at eleverne generelt oplevede glæde ved kropslig udøvelse og bevægelse i forløbet.

4.3 AT DEMONSTRERE EVNE TIL AT AFLÆSE ANDRES KROPSLIGE UDTRYK

Et andet spørgsmål, evalueringen satte ud for at svare på, var, om eleverne via forløbet demonstrerer evne til at aflæse andres kropslige udtryk. På trods af, at danseformidleren oplyste, at specifikke øvelser ifht. dette mål blev nedprioriteret - bl.a. i forhold til at imødekomme den afsluttende visnings form - fandt øvelser, der indkorporerede dette, sted. Blandt andet i opvarmningen og i øvelsen dansebutik, hvor eleverne via kopiering af hiandens bevægelser, demonstrede evne til at aflæse andres kropslige udtryk. I oplysningen om nedprioriteringen ligger selvfølgelig også implicit dét, at indsatsen på dette område kan udbygges og vægtes anderledes. Alligevel kan det konkluderes, at langt størstedelen af eleverne i større eller mindre grad demonstrerede evne til at aflæse andres kropsudtryk i forløbet.

4.4 KROPSLIG BEVIDSTHED OG FORSTÅELSE I INTERAKTION MED OMVERDENEN

Det tredje undersøgelsesfokus, evalueringen stiller skarpt på, er, hvorvidt eleverne udviser kropslig bevidsthed og forståelse i interaktion med omverdenen. Det vil sige, om de opnår en grad af beherskelse af og kontakt til egen krop, så de kropsligt kan opføre sig hensynsfuldt i interaktion med andre og tilpasse deres bevægelser til omgivelser, andre kroppe og en given situation.

Som tidligere nævnt er det en omstændighed, at netop de aktiviteter, der skulle til for at opnå dette mål, blev nedskaleret undervejs i forløbet, og visse planlagte øvelser derfor ikke blev gennemført. Der var dog opvarmningsøvelser hver gang, der fokuserede på dette – blandt andet at sende håndtryk rundt i en cirkel, sige ord og sætninger til hinanden såsom "goddag" eller "du er sød/jeg er god" samt kropsopvarmning, hvor enkelte dele af kroppen blev bevæget på skift. Herudover blev der også enkelte gange, mens evaluator observerede, arbejdet med for eksempel at bevæge sig selv og andre rundt blandt hinanden. Der var dog også centrale øvelser for dette mål såsom massage, der var planlagt, men ikke blev gennemført.

Bredt set virkede eleverne via forløbets øvelser til at gøre små fremskridt hen imod målet om at udvise kropslig bevidsthed og forståelse i deres interaktion med omverdenen. Således oplevede evaluator under observationen, at der skete fremskridt i øvelser, der blev gentaget. For eksempel blev eleverne generelt bedre til at koordinere og styre rytmisk krydsning af ben i en bestemt øvelse, og de blev hurtigere og mere effektive til at skifte mellem dette trin og freestyle-perioder i en genkommende dansesekvens. Dertil kom, at de i opvarmningsøvelsen med at sige noget sødt gik fra stort set ikke at kigge hinanden i øjnene til at størstedelen kunne dette, og træningsfokus derfor bevægede sig til at kunne modtage øjenkontakten. Derudover kunne eleverne også bevæge sig rundt mellem hinanden uden at støde ind i hinanden. Disse observationer understøttes af danseformidleren, som også er af den opfattelse, at der var tegn på, at klassen som helhed var i gang med en opdagelse af, hvad forløbet kunne give dem, men at det var en udfordring at få eleverne derhen, og der måske særligt var enkelte elever, som viste tegn på en begyndende forståelse, men ikke var nået til at kunne skabe ændringen i deres faktiske opførsel.

Det er dog fremtrædende i forhold til dette evalueringspunkt, at der generelt er stor forskel på, i hvor høj grad piger og drenge formår at udføre øvelserne, og dermed også hvorvidt de formår at udvise kropslig bevidsthed og forståelse i deres interaktion med omverdenen. I observationerne fremstod det således som om, en stor del af pigerne allerede fra begyndelsen syntes at have et højere niveau af kropsbevidsthed og forståelse i deres interaktion med omverdenen og var mere parate til at bevæge sig i overensstemmelse med danseformidlerens instruktioner. For eksempel var de mere fokuserede og opmærksomme på at sende håndtryk rundt i rundkredsen, se på hinanden når de sagde "goddag", bedre til at koordinere deres bevægelser i forløbets små visninger og generelt bedre til at imitere danseformidlerens bevægelser. At pigerne generelt har fået mere ud af forløbet på dette parameter, understøtter en tilbagemelding fra den ene klasses lærer også: "De piger, som glædes ved fysisk udfoldelse, har helt sikkert været begejstrede for forløbet og har udvidet deres bevidsthed i deres interaktion. De har, kan man sige, fået flere strenge at spille på og er blevet inspireret til egenudfoldelse".

Til gengæld observerede evaluator, at majoriteten af drengene ikke udførte bevægelserne som de blev demonstreret eller forklaret og heller ikke udførte deres bevægelser simultant i grupper med andre elever. Flere havde øjensynligt også svært ved at mærke håndtryk, når de bliver sendt rundt i rundkredsen, idet de verbaliserede, at de ikke havde modtaget dem – på trods af at håndtrykket ofte havde passeret dem, og de dermed må formodes at have sendt det videre.

Hvad denne forskel skyldes, kan det være svært at svare på, men det interessant at der lader til at være en forskel allerede fra forløbets begyndelse – om det er en niveauforskel i kropslige evner generelt, eller den form for kropslighed

og de øvelser, som forløbet arbejder med, ikke appellerer i så høj grad til drengene er ikke til at sige. En omstændighed synes dog at være, at moderatoren "tid, ro og opmærksomhed til at gennemføre øvelserne", der anses for at være central for at målet opnås, er mindre tilstede for drengene end for pigerne. Om end manglende tid og ro til tider påvirkede alle elever, virkede det til, at drengene generelt havde sværere ved at bevare roen og holde opmærksomheden på de øvelser, de var i gang med. Et relevant spørgsmål bliver derfor, hvordan man styrker drengenes opmærksomhedsspændvidde og får dem bragt konstruktivt til ro. Dette kobler dog også an til netop problemstillingen med socialisering i indskolingen på tværs af forløb og fag. I dette fag, kan det siges, at man tager hul på at træne opmærksomhed på et fysisk og fællesskabsorienteret niveau, men den træning foregår ikke kun i dette forløb. Denne overvejelse kan således også være gavnlig uden for dette forløb, når man arbejder med indskolingselever.

Observationerne tyder således alt i alt på, at forløbet er på vej til at sætte eleverne i stand til at udvise kropslig bevidsthed og forståelse i deres interaktion med omverdenen – men det kan altså ikke siges, at forløbet til fulde har opnået målet. Dette kan muligvis tilskrives, at moderatoren tid, ro og opmærksomhed til at gennemføre øvelserne øjensynligt ikke var optimalt tilstede for alle elever. Dertil kommer, at det har været mindre sandsynligt, at den virksomme mekanisme "Børnene erfarer betydningen af anderledes opførsel" har været tilstede, eftersom der har været færre øvelser, og ikke alle har kunne gennemføre øvelserne, som de har været tænkt.

4.5 ET BEDRE SOCIALT MILJØ I KLASSEN?

Det sidste fokuspunkt for evalueringen er, hvorvidt eleverne får et bedre socialt miljø i klassen via deltagelse i forløbet. Kort sagt kan evalueringen på baggrund af den begrænsede empiri ikke slå entydigt fast, hvorvidt forløbet opfylder dette mål. Ydermere bør det her tilføjes, at det praktisk er bedre at operere med, hvorvidt forløbet supplerer skolens øvrige aktiviteter i at skabe et bedre socialt miljø. Den ene klasses lærer skriver netop i sin tilbagemelding til evaluator: "Det er ikke mit indtryk, at klassen har fået et bedre socialt miljø grundet dette forløb alene". Læreren tilføjer i forlængelse heraf, at de igennem 1. og 2. klasse generelt har arbejdet med trivsel og det sociale miljø. Det kan dog tilføjes, at skolen har øget deres indkøb af forløbet til næste skoleår, og dette kunne indikere, at skolen som helhed selv oplever, forløbet assisterer i arbejdet med socialisering.

Der er dog ingen tvivl om, at netop behovet for et bedre socialt miljø er tilstede, og dette følgelig er et vigtigt indsatspunkt. Således oplevede evaluator for eksempel, at en pige glad og overrasket kom hen til evaluator og udbrød: "Jeg krammede drengene!" - et udsagn, der peger både på behovet for forløbet og træning i socialisering, og på en gængs problematik for denne aldersgruppe. Videre var det flere gange et problem at få drenge til at holde piger i hånden. Her forsøgte de enten at undgå at holde i hånd eller dække hænderne med deres trøjeærmer. En dreng udbrød endda: "Jeg er ikke vant til piger". Behovet manifesterede sig også tydeligt i sammensætningen af grupper til øvelsen *Dansebutik*, hvor eleverne selv dannede grupperne. Her var der stort set ingen grupper, hvor piger og drenge var sammen, og dertil kom, at eleverne også ofte var opdelt efter etnicitet. I denne øvelse blev moderatoren "Børnene samarbejder bredt" altså ikke sikret, som det var tilfældet i andre øvelser. Prioriteringen var dog bevidst fra danseformidlerens side, hvis erfaring sagde hende, at det var bedre at have grupper, der kunne fungere.

Om end det altså ikke på baggrund af empirien kan konkluderes, at forløbet har ført til et bedre socialt miljø i klassen, så er der dog enkelte tegn på, at der i gentagelsen af forløbets øvelser samt i danseformidlerens verbalisering

af øvelsernes mål ligger potentialet til at supplere skolens øvrige aktivteter i at forbedre det sociale miljø. For eksempel var det tydeligt, at i en øvelse med gruppekram, var det første forsøg på et kram stift og hurtigt overstået. Men da danseformidleren forklarede, hvordan et 20 sekunders kram kunne give ro i kroppen, og bad eleverne gentage krammet i minimum 20 sekunder, gentog de gladeligt dette og faldt til ro med mindre stivhed og hast i kroppen end under det første kram. Ligeledes lod de protester, nogle drenge gav om at holde piger i hånden, til at blive mindre udtalte og mindre alvorlige jo flere gange, de skulle gøre det. Det blev kort sagt nemmere for de voksne at få en dreng til at holde en pige i hånden. Et sidste eksempel er, hvordan det i den ene af de to klasser gik fra at der i forbindelse med visninger i øvelsen *Dansebutik*, var udbrud som "pinligt" fra tilskuerne til, at publikum i stedet klappede spontant og bakkede op om de, der optrådte.

Konkluderende kan det altså ikke ud fra evalueringens empiri fastslås, at forløbet har sikret et bedre socialt miljø. Det kan dog konkluderes, at der er behov for en indsats på dette område, og der i forløbet er set indikationer på, at forløbet kan hjælpe med at opfylde dette mål.

5. BI-EFFEKTER OG CENTRALE OBSERVATIONER

I det følgende afsnit fremstilles centrale observationer og bi-effekter af forløbet, som enten kun er berørt kort ovenfor eller slet ikke. Disse suppleres af udvalgte overvejelser fra evaluator på baggrund af observationerne.

5.1 FORVENTNINGSAFSTEMNING OMKRING BEGREBET KREATIV DANS

Under de første lektioner observerede evaluator, at nogle elever havde stærke reaktioner på ordet dans. Et par elever reagerede meget positivt og gik i gang med at vise deres egne danse-koreografier, og enkelte andre kom med forslag til dansebevægelser, som klassen kunne lave i forløbet. Andre elever reagerede mindre positivt og sagde, at de ikke kunne danse. Via elevernes demonstrerede og foreslåede dansekoreografier, lod det dog til, at børnene på forhånd havde en ide om dans, som minder mere om showdance eller dans, som det ses i musikvideoer og lignende. Dette er dog ikke den form for dans, der primært udøves i forløbet.

Spørgsmålet er derfor, om man ville være tjent med enten at bruge et andet begreb end dans, der åbenbart indeholder bestemte konnotationer for mange af børnene. En yderligere italesættelse af arbejdet med den kropslige viden og kompetence over for lærerne kunne også være en indsats på dette punkt.

5.2 ALTERNATIVER TIL SIKRING AF RO OG OPMÆRKSOMHED

Som det er beskrevet i evalueringens fokuspunkter, virkede en stor del af drengene mindre engagerede end størstedelen af pigerne – de havde sværere ved at falde til ro og vende deres opmærksomhed mod forløbets aktiviteter og lod ikke til at kunne udføre øvelserne på samme niveau som størstedelen af pigerne.

Generelt i klasserne virkede det til kulturen var, at ro, opmærksomhed og tid ofte blev forsøgt opnået via irettesættelse – således blev drengene generelt mere irettesat end pigerne for at sikre ovenstående og få dem til at udføre øvelserne som ønsket. I en refleksiv stund efter en øvelse, hvor eleverne havde sagt noget rart om sig selv, sagde en af drengene da også: ”Vi får altid skæld ud”. Det virkede dog ikke til, irettesættelse førte varighed ro, tid og opmærksomhed med sig, og man bør derfor overveje alternative metoder.

Et bud på et alternativ fra lærerhold var at tage de pågældende drenge ud af forløbet. Det kan dog virke kontra-intuitivt i et forløb, der fokuserer på relationelle, kropslige og sociale kompetencer at tage de, der måske har mest brug for at arbejde med dette, ud af forløbet, med mindre, man eksperimenterer med at lave separate, skræddersyede forløb, så de på sigt bliver i stand til at indgå i forløb med resten af klassen. Uanset bør man forsøge sig med, hvordan man bedst sikrer ro og opmærksomhed fra alle elever, og dermed tid til forløbets øvelser samt glæde og engagement.

5.3 BETYDNINGEN AF GENTAGELSE OG ITALESÆTTELSE

Som det allerede er nævnt et par gange tidligere i rapporten, kunne evaluator se en forskel på evner, indstilling og opførsel, når øvelser blev gentaget og også ofte ledsaget med forklaringer. Eleverne blev simpelthen bedre og mere positivt indstillede over for aktiviteterne. Det er derfor vigtigt at arbejde med, der er tid til at gentage øvelser og tid til at forklare og reflektere med eleverne.

5.4 HVORDAN GØRE VISNINGEN PRODUKTIV FOR FORLØBETS MÅL?

En medvirkende omstændighed til, at de aktiviteter, som programteorien antager skal finde sted for at målene opnås, blev nedprioriteret, var, at der skulle være en visning efter forløbet, som demonstrerede, hvad eleverne havde arbejdet med. På denne baggrund er det værd at overveje, hvordan visningen og forberedelsen til denne kan understøtte forløbets mål, fremfor at blive en forstyrrelse og en omstædighed, der skal indarbejdes, når forløbet er i gang.

5.5 TIDSUDNYTTELSE

I evalueringens fokuspunkter er det konkluderet, at de mål, man gerne vil opnå, ikke nødvendigvis opnås i det ønskede omfang, men at der i observationerne dog kan ses tegn på, at man er tættere på målet end uden forløbet. Dette kan pege på, at mere tid potentielt ville kunne sikre, man kan opnå forløbets målsætninger.

Et andet punkt omkring tiden er dog, at lektionerne ikke blev udnyttet optimalt tidsmæssigt. En faktor for dette var, at klasserne ofte var forsinkede. Dette kan skyldes, at danselokalet lå i en separat bygning, og transport derfor tog ekstra tid. En anden faktor var, at mange praktiske ting omkring forløbet såsom introduktion af vikarer og andre lærere og spørgsmål om visning samt generel diskussion af forløbet og eleverne foregik i lektionernes tid. Denne gang var der desuden også evalueringsaktiviteter såsom fototilladelser, der tog tid. Tid uden for de afsatte lektioner til sådanne ting ville potentielt kunne give mere tid til forløbets egentlige kerneaktiviteter. Og give tid til, at lærerne har tid til at observere og følge børnene og undervisningens metodik, og dermed få mere ud af forløbet ifht. netop socialiering. Det vil dog kræve et langt tættere samarbejde på skole-teaterniveau, som ikke fungerede optimalt i forbindelse med denne case.

5.6 FORLØBET STÅR FOR SIG SELV

Som beskrevet fandt forløbet sted i sin egen bygning. Videre var det ofte forskellige lærere og vikarer, der ledsagede klasserne, hvilket gjorde det svært at skba kontinuitet og dermed understøtte danseformidlerens arbejde og metode. Dertil kommer, det er en udefrakommende underviser, der varetager forløbet. Det er muligt, disse faktorer kan føre til, at forløbet i lærerperspektiv (og elevperspektiv) kan virke afskåret og uden forbindelse til, hvad eleverne ellers foretager sig, hvilket må anses for at være uproduktivt, når der arbejdes med sociale evner og kompetencer via kroppen på klasseniveau. Det er muligt, en stærkere forbindelse til elevernes øvrige skoledag og en mere mærkbar kontinuitet vil kunne gøre en forskel for forløbet.

Det bør i denne kontekst tilføjes, at danseformidleren og en lærer efterfølgende netop har drøftet, hvorledes forløbet bliver en mere integreret del af undervisningen, hvor eleverne oplever kontinuitet, og hvor læreren tager mere ejerskab for forløbet. F.eks. ved at ligge forløbet i egne klasselokaler.

6. KONKLUSION

6.1 PROJEKTET

Evalueringens konklusioner har i casens tilfælde begrænset værdi, eftersom empirien har været mangelfuld. På trods af dette, fremsættes her konklusioner og anbefalinger.

Evalueringen konkluderer, at eleverne oplever glæde ved kropslig udøvelse og bevægelse i forløbet. Dertil kommer, at eleverne bredt set viser tegn på at enten at være i stand til eller at være på vej til at kunne udvise kropslig bevidsthed og forståelse i deres interaktion med omverdenen. Videre demonstrerer eleverne evne til at aflæse andres kropslige udtryk, omend øvelserne, der skulle sikre dette, havde et mindre omfang end planlagt, og det derfor må formodes at målopnåelsen kunne styrkes. Til gengæld kan det ikke påvises, at forløbet medvirker til et bedre socialt miljø i klassen på grund af den begrænsede empiri.

På baggrund af evalueringen er det således evaluators opfattelse, at programteorien ikke entydigt og fuldt ud kan bestyrkes i alle aspekter. Med hensyn til konteksten for casen (se kapitel 2.1 og 2.2) og omstændighederne omkring empiri (afsnit 3) er dette dog forventeligt. Dette har naturligvis betydningen for konklusionernes gyldighed.

Det er dog vigtigt at påpege, at disse resultater kun er observeret i regi af det pågældende forløb, og det er derfor ikke muligt at sige noget om, hvorvidt resultaterne vil være de samme i en anden kontekst og under andre omstændigheder.

6.1.1 Anbefalinger

Nedstående er evaluators anbefalinger til videreudvikling af forløbet.

Det anbefales, at:

- det fortsat prioriteres at arbejde med gentagelser og italesættelse af forløbets aktiviteter for at øge chancen for, at alle elever byder ind og derved øge læringspotentialet og styrke alle elevers glæde ved at deltage samt fremme en positiv indstilling.

- det overvejes, om det ville være ønskeligt at bruge et andet begreb end dans og omtale forløbets aktiviteter anderledes.

- der eksperimenteres med, hvordan man kan øge særligt drengenes opmærksomhedsspænd, styrke opmærksomheden samt bringe dem til ro via alternative metoder og dermed få tid til forløbets øvelser samt skabe glæde og engagement.

- det udforskes, hvordan man sikrer, at der er tid til alle forløbets aktiviteter, og sandsynligheden for at opnå den tiltænkte effekt derved styrkes. For eksempel ved at sætte tid af til praktiske og organisatoriske aspekter uden for selve lektionerne og udvikle en visningsform, hvor både visning og forberedelse til denne understøtter forløbets mål.

- det overvejes, om en tættere forbindelse til og inkorporering af forløbet i elevernes daglige skoledag har en positiv effekt på forløbets kontinuitet og elevernes læring. En enkelt lærer og danseformidleren har allerede planlagt at afprøve dette ved blandt andet at ligge forløbet i egne klasselokaler.

6.2 CASEN I FORHOLD TIL RELATIONSRUMMET

Relationsrummet er karakteriseret i evalueringsprojektets første rapport, hvor det tager sig således ud:

I Relationsrummet bruges teaterpædagogik og scenekunst som kropslig, sanselig og involverende metode til at styrke elevernes evne til at forstå og indgå i sociale relationer og kommunikere med andre. Formålet er at give eleverne kompetencer, der fremmer trivsel, social sensibilitet og inklusion. Aktiviteter i rummet kan være sensorisk teater, hvor der arbejdes med skærpelse af sanserne eller forløb med basisdramaøvelser.

For rummet kan fungere, kræves det, at eleverne nærer tillid til teaterpædagogen, og læreren på den anden side skal være tænkt ind til at fortsætte processen. Det er også essentielt, at eksisterende relationer glemmes i forløbet, så man kan starte fra "nul" relationelt.

Overordnede læringsmål:

- Elevernes empatiske evner samt det at mærke sig selv og andre styrkes.
- Eleverne opnår evne til at aflæse og indgå konstruktivt i sociale spil, relationer og kommunikation mellem mennesker.
- Eleverne får forståelse for social status og for, at statusforhold i grupper er dynamiske, og man derfor selv kan påvirke gruppers sociale velbefindende.
- Eleverne opnår forståelse for og evne til at aflæse eget og andres kropssprog samt andres og egen adfærd.
- Eleverne styrker deres evne til at samarbejde.
- Eleverne opnår evne til at meningsudveksle med respekt for forskellighed samt give og modtage konstruktiv kritik.
- Eleverne er bevidste om at have flere sociale handlemuligheder.

Tegn på læring:

- Eleverne reagerer ikke på at være blandet; for eksempel kønnene imellem.
- Eleverne viser respekt for hinandens personlige rum.
- Eleverne inkluderer hinanden i aktiviteter.
- Eleverne italesætter nonverbal kommunikation.

I forhold til forløbet på *Sødalskolen* er der god overensstemmelse med, at dette netop er karakteriseret som Relationsrummet. Således er forløbets hensigt at bruge scenekunst som kropslig metode til at styrke elevernes sociale og herunder kropslige kompetencer, for at fremme trivsel, det sociale miljø og inklusion.

Samtidig har forløbet dog demonstreret at det er essentielt, eleverne kan formå at være i ro og holde opmærksomheden, samt at den organisatoriske kontekst skal være i orden, før det relationelle rum kan fungere optimalt.